

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

**Directoraat-generaal Agro
Directie Dierlijke Agroketens
en Dierenwelzijn**

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/Inv

Datum 21 juli 2020
Betreft Stand van zaken antibioticumbeleid in de veehouderij

Ons kenmerk
DGA / 20169140

Bijlage(n)
7

Geachte Voorzitter,

Samen met veehouders en dierenartsen zet ik al jaren in op reductie van het gebruik van antibiotica. Dit is een effectieve manier om vermindering van antibioticaresistentie te bereiken in de dierhouderij. Antibioticaresistentie is een risico voor de gezondheid van mens en dier.

Met deze brief informeer ik uw Kamer, mede namens de minister voor Medische Zorg en Sport, over ontwikkelingen in het antibioticumbeleid in de veehouderij, het rapport van de Stichting Diergeneesmiddelenautoriteit (SDa), de onderzoeksrapporten over kritische succesfactoren (KSF) antibioticumgebruik in verschillende diersectoren en dierenartsen en de evaluatie gewijzigde antibioticumwetgeving. Ten slotte informeer ik uw Kamer over ontwikkelingen op internationaal gebied.

Algemeen

Het beleid heeft in de periode 2009–2019 geleid tot een vermindering van het antibioticumgebruik in de dierhouderij met 69,6%. Dit is een prestatie van veehouders en dierenartsen samen waarvoor ik grote waardering heb. Hiermee is de oorspronkelijke generieke 70% reductiedoelstelling voor de gehele dierhouderij, welke inmiddels is vervangen door sectorspecifieke reductiedoelstellingen, zo goed als behaald. Dit resultaat is op 10 juni 2020 door de SDa gepubliceerd in het rapport 'Het gebruik van antibiotica van landbouwhuisdieren in 2019'.¹

Als gevolg van de vermindering van het antibioticumgebruik zijn de resistentieniveaus in de dierhouderij in Nederland sinds 2009 substantieel gedaald. In de MARAN rapportage² wordt het antibioticumgebruik en de antibioticaresistentie beschreven in Nederland bij mens en dier in 2019. Uit deze rapportage blijkt dat in het algemeen de resistentie bij vleeskuikens en varkens stabiliseert en bij vleeskalveren iets afneemt ten opzichte van 2018. Bij melkvee is dit al jaren op een laag niveau.

ESBL producerende darmbacteriën zijn volgens de Gezondheidsraad één van de meest risicovolle resistente bacteriën voor de volksgezondheid. De MARAN-

¹ [https://cdn.i-pulse.nl/autoriteitdiergeneesmiddelen/userfiles/sda%20jaarrapporten%20ab-gebruik/ab-rapport-2019/sda-rapport-het-gebruik-van-antibiotica-bij-lhd-in-2019-\(1\).pdf](https://cdn.i-pulse.nl/autoriteitdiergeneesmiddelen/userfiles/sda%20jaarrapporten%20ab-gebruik/ab-rapport-2019/sda-rapport-het-gebruik-van-antibiotica-bij-lhd-in-2019-(1).pdf)

² https://www.wur.nl/upload_mm/6/5/b/8d0f6f3f-860a-44d3-ac05-115b2b1e64e8_Nethmap-Maran%202020.pdf

rapportage toont dat er in 2019 een afname is in het percentage dieren met ESBL producerende darmbacteriën bij alle veehouderijsectoren in vergelijking met 2018. De grootste afname is te zien in de vleeskuikensector van 66% naar 17,9% tussen 2014 en 2019.

Naar de stijging in voorafgaande jaren in percentage dieren met ESBL producerende darmbacteriën in de vleeskalverhouderij verricht Wageningen UR op dit moment onderzoek.

Ons kenmerk
DGA / 20169140

Het antibioticabeleid, toegelicht in de brief van september 2019 (Kamerstuk 29 683, nr. 249) richt zich momenteel op een sectorspecifieke aanpak, het verbeteren van de diergezondheid en een focus op zogenoemde 'hooggebruikers'. De onderzoeken en acties die voortkomen uit dit beleid per sector licht ik hieronder toe.

De SDa heeft vorig jaar geadviseerd om in de geitenhouderij het gebruik van antibiotica via wet- en regelgeving verplicht te gaan registreren. De geitensector heeft dit advies overgenomen en de overheid verzocht de diercategorie geiten toe te voegen aan de wetgeving zodat er melding moet worden gedaan van het voorschrijven en toepassen van antibiotica. De sector is bezig met het in werking stellen van een databank, zodat toetreding mogelijk is per 1 januari 2021 en net als bij andere sectoren de verplichte antibioticummonitoring kan starten.

De kalkoensector heeft bij het Ministerie van LNV een verzoek ingediend om de Regeling diergeneesmiddelen bijlage 9 toe te passen op deze sector. Ik tref voorbereidingen om de regelgeving hierop aan te passen.

De kalkoensector is in mei 2020 gestart met een project over begeleiding van hoog gebruikende bedrijven. Het project bestaat uit een nadere identificatie van succesfactoren (kwalitatief) en interventiemogelijkheden. Daarnaast is er gestart met een coaching traject voor bedrijven en hun voervertegenwoordiger en dierenarts. Dit heeft tot doel een gedragsverandering te bewerkstelligen, waardoor er een reductie in het antibioticumgebruik op het bedrijf plaatsvindt.

Het Behavioural Insights Team van het ministerie van LNV heeft samen met de pluimveesector bekeken hoe de feedback over antibioticumgebruik aan pluimveehouders in de rapportages die zij ontvangen verbeterd kan worden. Op basis van inzichten uit de gedragswetenschappen en interviews met pluimveehouders zijn de rapportages aangepast met als doel om de feedback over het antibioticumgebruik eenvoudiger en effectiever over te brengen, om daarmee bewustzijn over eigen antibioticumgebruik en eventuele gedragsverandering te verhogen. AVINED is momenteel bezig deze veranderingen door te voeren.

De konijnenhouderij wordt sinds 2016 gemonitord en het gebruik van antibiotica in deze sector is zeer hoog. Er zijn aanzienlijke fluctuaties in gebruik te zien over de jaren, mogelijk ten gevolge van de kwaliteit van de data en het geringe aantal bedrijven. Daarnaast is het verschil in antibioticumgebruik tussen de bedrijven groot. De SDa roept de sector op kwalitatieve onderzoeken te starten naar mogelijkheden voor antibioticumreductie in de konijnenhouderij. De SDa overweegt om nog dit jaar een voorlopige benchmarkwaarde (BMW) vast te stellen zodat de sector stappen gaat zetten om het antibioticumgebruik te verlagen.

Ik ben momenteel in gesprek met de sector over het programma "Welvarende konijnen". De sector is gestart met het schrijven van dit programma, waarin ontwikkeling van kennis, kennisverspreiding en een lijst met kritische succesfactoren voor de vitaliteit van jonge dieren onderdelen zijn. Deze integrale aanpak moet leiden tot goede zorg voor jonge dieren, verantwoord antibioticumgebruik en verbetering van het dierenwelzijn. Ik zal sturen op de spoedige ontwikkeling van een concreet en meetbaar plan

Rapportage Stichting Diergeneesmiddelenautoriteit

De SDa rapporteert jaarlijks over het gebruik van antibiotica bij de verschillende dierhouderijsectoren. In de periode 2009-2019 is het antibioticumgebruik in de dierhouderij met 69,6% afgenomen; het totale gebruik ten opzichte van 2018 is verder gedaald. De gegevens over de verkoop van antibiotica in de dierhouderij laten een daling van 16,1% ten opzichte van 2018 zien.

Wanneer wordt gekeken naar de gebruiksgegevens tussen 2009-2019 per sector is een totale daling in antibioticumgebruik te zien van 51% in de kalversector, 48% in de melkveesector, 61% in de varkenshouderij en 73% in de vleeskuikensector. Na een duidelijke afname in gebruik vanaf 2009, vertoont het gebruik in de vleeskuikens-, varkens- en melkveesector nu al enkele jaren een gelijkblijvend en stabiel gebruikspatroon met beperkte schommelingen. Het antibioticumgebruik van de kalkoenen- en konijnensector fluctueert en is volgens de SDa zeer hoog; de kalkoensector laat een stijging van 7,9% ten opzichte van 2018 zien.

De kalverhouderij heeft een reductiepercentage van 51% bereikt tussen 2009 en 2019 en 11,3% reductie bereikt in het afgelopen jaar. Hiermee laat de sector zien dat zij voortgang boekt op de sectorspecifieke reductiedoelstelling. De sector geeft aan dat invoering van het Kalf Volg Systeem en de voortgang van het bestrijdingsprogramma voor BVD in Nederland daarbij helpen. Er is volgens de sector meer oog vanuit de melkveehouderij voor de goede start van de kalveren die naar de kalverhouderij gaan. Ik waardeer deze keten brede aanpak, echter zie ook dat het niveau van antibioticumgebruik hoog is en de resistentieniveaus vragen om blijvende aandacht.

Colistine

Net als in 2018 is de verkoop van colistine gestegen. Tegelijkertijd blijft het gebruik van colistine in alle sectoren, met uitzondering van de leghennen, onder de laagste benchmark voor colistinegebruik welke wordt geadviseerd door de European Medicines Agency (EMA). De leghennensector komt boven deze colistine-benchmark van de EMA uit, terwijl de sector een laag totaal antibioticumgebruik heeft. De stijging in colistinegebruik valt voornamelijk ten deel aan gebruik in de varkens- en pluimveesector en is ongewenst. De SDa roept de betreffende sectoren op het gebruik van colistine op korte termijn te verlagen en maatregelen te nemen om dit laag te houden. Het expertpanel is van mening dat de streefwaarde van colistinegebruik nul zou moeten zijn, net zoals voor derde keuze middelen geldt. Het gebruik van derde keuze middelen blijft onveranderd zeer laag.

In de Kamerbrief van september 2019 (Kamerstuk 29683, nr. 249) deed ik de oproep aan de pluimvee- en varkenssector om colistinegebruik op korte termijn te verminderen en maatregelen te nemen om dit laag te houden. Ik moet helaas constateren dat sinds mijn vorige oproep er nog onvoldoende bereikt is en dat het

gebruik van colistine weer gestegen is. Ik blijf hierover met de sectoren in gesprek hoe zij het colistinegebruik gaan verlagen

Ons kenmerk
DGA / 20169140

Het Nederlandse beleid, weerspiegeld in de gebruiks- en verkoopcijfers van de SDa, is succesvol aangezien ook de resistentieniveaus dalend zijn. Dit is van groot belang voor de volksgezondheid.

Het is goed dat in 2019 het antibioticumgebruik in een aantal deelsectoren verder afgenomen is. Tegelijkertijd zie ik ook dat het gebruik in de afgelopen jaren stabiliseert en dat er nog een flinke opgave ligt voor reductie van het gebruik op de hooggebruikende bedrijven en voor het verminderen van het gebruik van colistine. Blijvende aandacht van sectoren en dierenartsen is vereist om de hooggebruikende bedrijven concreet te helpen om hun antibioticumgebruik te verlagen.

Onderzoeken kritische succesfactoren

Ik heb onderzoek uit laten voeren naar mogelijke kritische succesfactoren voor een laag antibioticumgebruik in de pluimvee-, varkens- en vleeskalverhouderij. Het doel is om hoog gebruikende bedrijven handvatten te geven om het antibioticumgebruik te reduceren. Op 21 december 2017 is uw Kamer geïnformeerd (Kamerstuk 29 683, nr. 235) over de eerste resultaten van het KSF-onderzoek in de dierhouderij. Medio 2018 is gestart met een aantal verdiepende analyses van het eerste KSF-onderzoek (KSF2) om achterliggende factoren van de gevonden associaties te achterhalen.

Hieronder volgt een korte beschrijving per sector wat de resultaten van de KSF2 rapporten zijn en de punten uit het rapport waar de sector mee aan de slag gaat.

Pluimveehouderij

Voor de pluimveesector zijn twee KSF2-rapporten opgesteld; één betreffende de vleeskuikensector en één betreffende de opfok van de vleeskuikens.

KSF-rapport 'Verdiepende data-analyse naar succesfactoren voor een laag antibioticumgebruik bij vleeskuikens'

In deze verdiepende data-analyse zijn twee factoren nader geanalyseerd die in KSF1 een duidelijke associatie met een hoger antibioticumgebruik lieten zien. Deze factoren zijn: het houden van haantjes en hennetjes van ouderdierrassen en het tussentijds uitladen van standaard kuikens.

De factor 'houden van haantjes en hennetjes van ouderdierrassen' heeft een positief verband met antibioticumgebruik en wordt door de sector inmiddels als aparte factor meegenomen in de monitoring.

Bedrijven die 'tussentijds uitladen' (afvoeren van een deel van de dieren naar de slachterij, zodat de rest van het koppel maximaal kan groeien) lieten in de eerste onderzoeksperiode van KSF1, in de jaren 2013, 2014 en 2015 een hoger antibioticumgebruik zien. In de jaren 2017 en 2018, is dit verband niet langer zichtbaar. Wel blijken bedrijven die tussentijds uitladen een groter deel van de behandelingen in een latere fase van het groeiproces in te zetten. De aanbeveling is om te achterhalen welke factoren ten grondslag kunnen liggen aan het verschil in moment van toepassen van antibiotica en wat beide typen bedrijven (geen koppels tussentijds uitladen of (frequent) koppels tussentijds uitladen) eventueel van elkaar kunnen leren. De sector onderzoekt of dit een factor is die in de toekomst verdere geanalyseerd moet worden.

KSF-rapport 'Onderzoek naar kritische succesfactoren voor een laag antibioticumgebruik in de opfokperiode van vermeerderings- en fokdieren in de vleespluimveesector'

De analyse is uitgevoerd naar antibioticumgebruik bij opfok- en opfokvermeerderingsbedrijven in de vlees producerende pluimveesector. Er is gezocht naar associaties tussen antibioticumgebruik en bedrijfs- en managementfactoren in de databanken.

Bewegingen door de jaren heen laten zien dat een klein deel van de bedrijven (ca. 18%) een structureel laag antibioticumgebruik realiseert en dat een (kleiner) deel van de bedrijven (ca. 12%) een structureel hoog antibioticumgebruik heeft. Op veel bedrijven fluctueert het antibioticumgebruik tussen de jaren. Ondanks de omvangrijke database was het niet mogelijk om factoren die op bedrijfsniveau bijdragen aan het antibioticumgebruik nader te analyseren, in tegenstelling tot de analyse welke is uitgevoerd voor vleeskuikenbedrijven.

Uit de analyse op koppelniveau komt naar voren dat naast de vleeskuikensector ook in de opfoksector trager groeiende koppels een significant lager antibioticumgebruik hebben dan standaard koppels. Het is nog onbekend waar dit verschil door wordt veroorzaakt. Deze trager groeiende koppels worden in de sectorale benchmarking apart gemonitord.

Gemiddeld genomen wordt meer dan de helft van de opfokkoppels behandeld met antibioticum. De helft van alle behandelingen vindt plaats in de eerste levensweek. Nader onderzoek naar de afwegingen bij het voorschrijven en effectiviteit van deze vroege antibioticumbehandelingen wordt aanbevolen. Deze informatie kan bijdragen aan het verlagen van het aantal behandelingen per koppel. De sector geeft aan dit mee te nemen in de algemene aanpak antibioticareductie bij opfokbedrijven en hierover in gesprek te gaan met de pluimvee keten. De effectiviteit van behandelingen wordt gemonitord in de pluimveesector.

Varkenshouderij

KSF-rapport 'Resultaten verdiepende analyse Kritische Succesfactoren Varken'

Uit het onderzoek komt naar voren dat varkenshouders verschillen in hun overtuigingen over antibioticumgebruik, de manier waarop zij hun strategie vormen, maatregelen uitvoeren, omgaan met informatie en samenwerken. De varkenshouders hebben de doelstelling om zo min mogelijk antibiotica te gebruiken, maar in vergelijking met elkaar laten zij verschillend gedrag zien in hun streven om dit doel te bereiken. Dit betekent dat de basis voor het verlagen van het antibioticumgebruik bij structurele hooggebruikers zal moeten liggen op gedragsverandering, om vervolgens onder meer technische 'succesfactoren' te implementeren.

Het is belangrijk om een 'op de individuele ondernemer' gerichte aanpak te volgen bij een verdere reductie in antibioticumgebruik en de opvolging van adviezen die voortkomen uit het driehoeksoverleg van varkenshouder, dierenarts en overige adviseurs.

De varkenssector heeft deze aanpak omarmd voor (structureel) hooggebruikers en het plan hiervoor is in ontwikkeling. De sector geeft aan dit in 2021 te implementeren. Ook loopt er op dit moment een promotietraject dat naadloos aansluit bij het KSF2 onderzoek waar eveneens volgens een specifiek op de

ondernemer gerichte aanpak gewerkt wordt, onder andere door middel van coaching.

Daarnaast is er de samenwerking Coalitie Vitale Varkenshouderij (CoViVa) waarbij antibioticumgebruik integraal onderdeel is van diergezondheid & dierwelzijn.

Ons kenmerk
DGA / 20169140

Vleeskalverhouderij

KSF-rapport 'Succesfactoren voor een laag antibioticumgebruik bij vleeskalveren'
In het KSF1 Vleeskalveren rapport kwamen bedrijfsomvang, gemiddeld koppelgewicht bij opzet, percentage vaarzen in het koppel, nationaliteit en aantal nationaliteiten per koppel naar voren als factoren met een belangrijke associatie met antibioticumgebruik.

De onderzoekers concluderen dat uit dit kwalitatieve onderzoek er een set van sleutelfactoren naar voren komt: ondernemers die goed presteren op deze samenhangende set van sleutelfactoren, zijn in staat om het antibioticumgebruik laag te houden. De sleutelfactoren zijn vakmanschap/impliciete kennis, sterke focus op de kalveren, structuur in de bedrijfsvoering, duidelijke strategie voor inzet antibioticum(koppel)kuren en *internal locus of control* (oorzaken en oplossingen bij zichzelf zoeken).

Verdere reductie van antibioticumgebruik kan volgens de onderzoekers worden bereikt door het versterken van de prestaties van structurele hooggebruikers op sleutelfactoren. Daarnaast is gerichte voorlichting aan kalverhouders over het belang en/of de realisatie van aantal technische factoren belangrijk. De sector heeft dit inmiddels opgepakt en organiseert voorlichtingsbijeenkomsten gericht op deze sleutelfactoren, kennisontwikkeling en ondersteuning van het vakmanschap van de veehouder. De bijeenkomsten 'Ontvangst kalveren' en de online module E-veal zijn hiervan een voorbeeld. Daarnaast gaat de sector in gesprek met o.a. de Stichting Geborgde Dierenarts over de toepassing van het antibioticumgebruiksprofiel bij de evaluatie antibioticumgebruik (bedrijfsgezondheidsplan en bedrijfsbehandelplan), ter ondersteuning van de bedrijfsstrategie ten aanzien van de inzet van antibiotica. Dit komt ook terug in een pilot die dit voorjaar is gestart. In deze pilot worden bedrijven ondernemersgericht begeleid en vormen de resultaten van KSF2 de basis van deze bedrijfsgerichte begeleiding.

Dierenartsen

KSF-rapport dierenartsen 'Onderzoek naar kritische succesfactoren voor een laag antibiotica voorschrijfpatroon van dierenartsen'

De SDa heeft eerder geconstateerd dat verdere reductie van antibioticagebruik mogelijk lijkt door de aandacht en interventie maatregelen in de komende jaren te richten op veehouderijbedrijven die structureel meer gebruiken én dierenartsen die structureel meer voorschrijven. Het rapport heeft als doel inzicht te geven in de kritische succes- en faalfactoren die van invloed zijn op het antibioticavoorschrijfpatroon van dierenartsen.

De resultaten uit het rapport geven handelingsperspectief voor een verdere reductie van het antibioticumgebruik in de veehouderij. De uitkomsten geven in lijn met de andere KSF rapporten inzicht in gedragsverandering en persoonsgebonden aanpak die belangrijk zijn bij de het voorschrijfgedrag van en door dierenartsen bij de toepassing van antibiotica.

Ik ga hierover in gesprek met de beroepsgroep en informeer uw Kamer zodra de uitkomsten hiervan bekend zijn.

Ons kenmerk
DGA / 20169140

Evaluatie van de gewijzigde UDD regeling

Op 1 januari 2017 is de gewijzigde 'UDD-regeling' van kracht geworden. De 'UDD-regeling' betreft bijlage 9 van de Regeling diergeneesmiddelen. De wijzigingen kwamen voort uit een evaluatie en zijn toegelicht in de Kamerbrief van 2 december 2016 (Kamerstuk 29 683, nr. 221). Daarin is tevens aangegeven dat de wijzigingen zullen worden geëvalueerd op praktische werkbaarheid. De resultaten van het rapport 'Evaluatie herziening UDD-regeling' laten zien dat de praktische uitvoerbaarheid is verbeterd en deels vereenvoudigd. Er zijn wel nog enkele punten in praktische werkbaarheid die aandacht behoeven. Bijvoorbeeld de wijze waarop bedrijfsspecifieke aandoeningen dienen te worden opgenomen in het bedrijfsbehandelplan en het bedrijfsgezondheidsplan. Ik ga met de sectoren in overleg hoe de omgang met de regelgeving in de praktijk verbeterd kan worden, binnen de publiek private samenwerking.

Tijdelijke vrijstelling diergeneesmiddelen geiten

Er zijn weinig antibiotica en andere diergeneesmiddelen in Nederland toegelaten voor geiten. Dit komt omdat de markt voor geiten in Nederland te klein is voor de farmaceutische industrie om investeringen terug te verdienen. Om het gebruik van antibiotica en andere diergeneesmiddelen bij geiten te optimaliseren heb ik een tijdelijke vrijstelling gegeven voor het gebruik van een aantal diergeneesmiddelen in Nederland die een toelating hebben voor het gebruik bij geiten in Frankrijk. Deze tijdelijke vrijstelling vervalt op het moment dat de nieuwe EU-verordening diergeneesmiddelen van toepassing wordt in januari 2022. De nieuwe EU-verordening diergeneesmiddelen biedt de mogelijkheid om diergeneesmiddelen vanuit andere lidstaten in te zetten en de vrijstelling wordt hiermee overbodig.

Internationaal antibioticum beleid

Antibioticaresistentie is een grensoverschrijdend probleem, dat vraagt om een internationale aanpak waar Nederland zich al jaren voor in zet.

Implementatie EU-verordeningen diergeneesmiddelen en gemedicineerde diervoeders in de Wet dieren

In januari 2019 zijn de nieuwe EU-verordeningen over diergeneesmiddelen en gemedicineerd diervoeder gepubliceerd, waarmee belangrijke stappen worden gezet voor een geharmoniseerde aanpak van antibioticaresistentie in de EU. Op dit moment wordt door de Europese Commissie de eerste tranche van voorstellen voor gedelegeerde en uitvoeringshandelingen opgesteld en besproken. Er is hierin enige vertraging opgelopen als gevolg van de COVID-19-uitbraak. Voor de uitvoering van de EU-verordeningen is een wijziging van de Wet dieren nodig. Ik verwacht dat het desbetreffende wetsvoorstel eind dit jaar aan uw Kamer kan worden aangeboden.

Codex alimentarius

In december 2019 heeft in Zuid-Korea de derde bijeenkomst plaatsgevonden van de 'Task Force on Antimicrobial Resistance' van de Codex Alimentarius, een VN-organisatie met als doel de volksgezondheid te beschermen. De Task Force richt

zich mondiaal op monitoren en verminderen van antibioticaresistentie in de voedselketen. Nederland en andere EU-lidstaten spelen in de Task Force een actieve rol bij de opzet van een systeem voor het meten van antibioticaresistentie en het aanpassen van richtlijnen voor de vermindering van het gebruik van antibiotica in de veehouderij. Ondanks intensieve voorbereidingen kwamen de EU en andere landen in die derde bijeenkomst niet nader tot elkaar. Er bleken belangrijke verschillen van inzicht te bestaan rondom het veterinaire gebruik van de voor mensen belangrijkste antibiotica en de (on)wenselijkheid van het gebruik van antibiotica voor groeibevordering en/of ziektepreventie.

In de loop van 2020 zijn enkele schriftelijke overlegondes gepland om overeenstemming te bereiken in de vierde en afrondende bijeenkomst van de Task Force in december 2020.

Farm to Fork

De Europese Commissie heeft in haar, op 20 mei jl. verschenen mededeling over de Farm to Fork-strategie, aangegeven dat ze in 2030 de verkoop van antibiotica voor landbouwhuisdieren en aquacultuur in de EU wil halveren, maar het is nog onduidelijk op basis van welke uitgangspunten het bereiken van deze doelstelling zal worden gemeten. Dit zal duidelijk worden bij de uitwerking van de Farm to Fork-strategie in specifieke voorstellen.

Jaarlijkse rapportage over de verkoop van veterinaire antibiotica in Europa 'Sales of veterinary antimicrobial agents in 31 European countries in 2017'³

De European Medicines Agency (EMA) heeft in oktober 2019 haar rapport openbaar gemaakt over het antibioticum gebruik bij dieren in 31 Europese landen over het jaar 2017. Dit jaarlijkse European Surveillance of Veterinary Antimicrobial Consumption (ESVAC) rapport geeft per land de gestandaardiseerde gegevens over de verkoop van antibiotica weer in hoeveelheid actieve stof per gewichtseenheid van het totaal aan geproduceerde en aanwezige voedselproducerende dieren. De verkoopcijfers worden internationaal veel gebruikt als maatstaf voor het antibioticumgebruik.

De verkoop van veterinaire antibiotica in de 25 landen (waaronder Nederland) die al vanaf 2011 aan de EMA rapporteren, is tussen 2011 en 2017 met 32,5% afgenomen. Tussen 2011 en 2017 is de verkoop van de 25 landen tezamen met 20,9% afgenomen voor de 3^e en 4^e generatie cefalosporines, met 66,4% afgenomen voor polymyxinen (waar colistine onder valt) en met 64,7% afgenomen voor de fluoroquinolonen. Dit zijn antibiotica die van kritisch belang zijn voor de volksgezondheid. Uit de rapportage blijkt dat Nederland in de laagste klasse valt van gestandaardiseerde verkoop van 3^e en 4^e generatie cefalosporinen, polymyxinen en fluoroquinolonen in 2017.

Over andere internationale activiteiten, zoals de Twinning projecten, die door de COVID-19 zijn stil gevallen, zal ik uw Kamer later informeren.

In deze eindfase zijn er wederom goede resultaten behaald om te komen tot aanvaardbaar antibioticagebruik in de veehouderij. Er is sinds 2009 een aanzienlijke reductie bereikt en er kan worden gezegd dat de ontwikkelingen in

---

³ https://www.ema.europa.eu/en/documents/report/sales-veterinary-antimicrobial-agents-31-european-countries-2017_en.pdf

het antibioticumgebruik en de uitkomsten van de onderzoeken aangeven dat het huidige interventiebeleid zijn vruchten afwerpt.

Zoals verschillende onderzoeken die in deze brief kort worden toegelicht blijkt dat verlaging van antibioticumgebruik onlosmakelijk verbonden is met een gedragsverandering en persoonsgebonden aanpak. Verdere afbouw van het gebruik zal voortdurende inzet vragen van alle betrokkenen.

Ons kenmerk
DGA / 20169140

Carola Schouten
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit